

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2013:B16

Ladugård på Stabäck 2:131

Omläggning av tak inom ramen för Länsstyrelsens stöd till ekonomibyggnader av enklare typ

Antikvarisk medverkan

Stabäck 2:131
Västervåla socken
Västmanlands län

Fredrik Ehlton

Ladugård på Stabäck 1:131
Omläggning av tak inom ramen för Länsstyrelsens stöd till
ekonomibyggnader av enklare typ

Antikvarisk medverkan

Stabäck 1:131
Västervåla socken
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM130086

Fredrik Ehlton

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlsgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2013

Omslagsfoto: Fredrik Ehlton, Fotonr: Vlm_kmvFE-3859

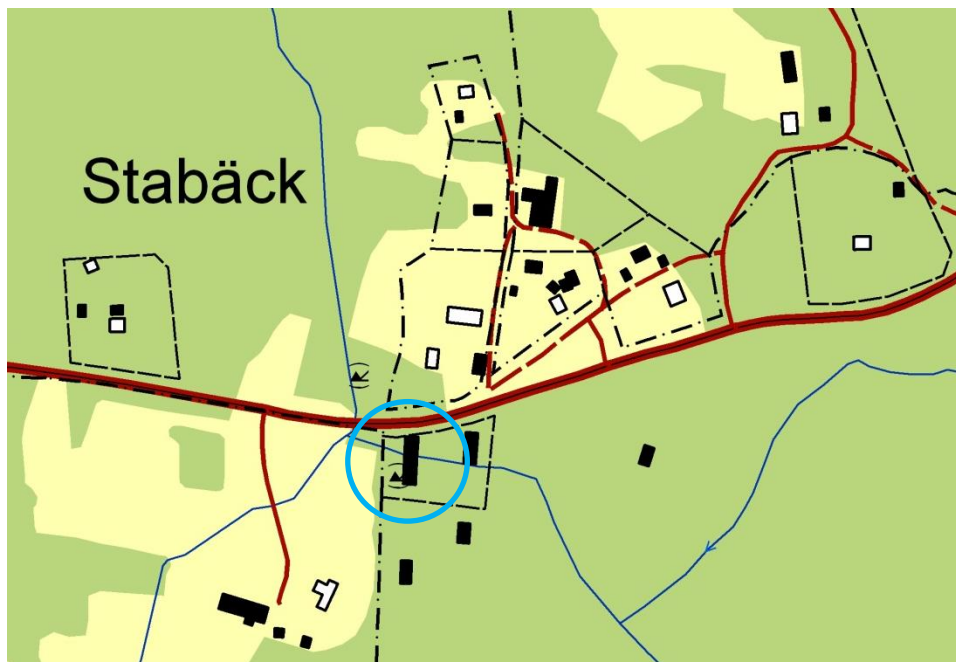
Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Fredrik Ehlton, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-73-9

Inledning

Fastighetsägaren har sökt bidrag för omläggning av tegeltaket på en loftbod inom ramen för Länsstyrelsen i Västmanlands läns stöd för ekonomibyggnader. I Stabäck har bergsbruk bedrivits sedan 1300-talets slut. Byn har en tidig etablering och har hela tiden legat på den nuvarande platsen. Länsstyrelsen beviljade bidrag med 75 000 kr till åtgärderna i beslut med dnr 434-5777-12. För antikvarisk medverkan svarade Västmanlands läns museum genom byggnadsantikvarie Fredrik Ehlton, som även har sammanställt rapporten.

Stabäcks gård ligger drygt två km nordöst om Ängelsberg. Aktuell byggnad är markerad med blå cirkel. Utdrag ur digitala fastighetskartan från 2004. Skala ca 1:5000.

Historik och beskrivning

Stabäck är en bergsmansby som från 1300-talets slut har bedrivit bergsbruk. Vid bäcken som rinner ut i sjön Snyten har bergsmanshyttor funnits sedan äldsta medeltid. Vid den tiden hade Stabäcks bergsmän flyttat sin järnframställning till det större vattendraget mellan sjöarna Snyten och Åmänningen - nuvarande Ängelsberg.¹

Byn har hela tiden legat på den nuvarande platsen - i närheten av den äldre hyttplatsen. På Hyttgärdet finns rester efter verksamheten i form av slagg. Byn utgörs av en gles grupp gårdar och torp utmed landsvägens äldre sträckning. Den f d bergsmansgården Stabäck har välbevarade timmerbyggnader från 1700- och 1800-talen.

¹ Ur Kulturminnesvårdsprogram för Fagersta kommun från 1985.

Både årtalet 1849 och 1860 nämns som huvudbyggnadens byggår.² Gården uppfördes av bergsmannen Johannes Mattsson var delägare i Stabäcks bruk och bedrev lantbruk. År 1923 såldes gården till Barkens bruk men släkten Mattsson bodde kvar till 1951. Därefter stod huset tomt eller hyrdes tillfälligt ut till anställda vid Avesta Jernverk, som övertagit äganderätten. År 1983 avstyckades mangården med huvudbyggnaden och två flygelbyggnader. Huset renoverades men såldes igen 1985 till nuvarande ägare. De köpte senare tillbaka två av de avstyckade ekonomibyggnaderna.

Ladugården kan till sina äldsta delar vara uppförd på 1700-talet eller 1800-talets början. Byggnaden är uppförd i en våning på grund av natursten. Byggnaden är uppförd i en västerslutning över Stabäcken som får ett fall under huset. Den södra och äldsta delen är timrad med utknutar och den norra delen är uppförd i stolpverk. Norra delens fasad är klädd med stående slät panel. Byggnaden har flera ingångar av enkla bräddörrar klädda med svart panel. Taket är belagt med tvåkupigt lertegel på östra takfallet och enkupigt lertegel på västra takfallet. Nocken är avtäckt mednockpannor och plåt. Norra delen har undertak av locklagda brädor, i södra delen utgörs det till största delen av tätt lagda klovor och slänor av gran belagda med näver. Interiört finns flera separata utrymmen. En klivstock upp till en tidigare skulle har bevarats i ett av utrymmena.

Den långa logen/ladan har genom sin placering intill landsvägen ett viktigt läge. Den har en ålderdomlig prägel och kan till sina äldsta delar vara uppförd under 1700-talet eller 1800-talets början. Den är välbevarad såväl interiört som exteriört. Byggnaden står på en hög stengrund uppförd över Stabäcken som får ett fall under huset där hytt- och hammarslagg påträffats. Dessa lämningar skyddas av fornminneslagen.

Byggnadsvårdsåtgärder

Takpannorna hade spruckit eller glidit isär. Svackor förekommer i takytorna. Läckage har medfört rötskadat undertak.

Genomförda åtgärder:

- Tegelpannorna plockades ned och återanvändes. Ersättningstegel kompletterades med begagnat material.
- 1-kupigt lades på baksidan och 2-kupigt mot gårdsplanen, likt befintligt
- Reparationer av undertaket skedde med klovor samt råspont.
- Ny ströläkt av breda plankor
- Ny bärläkt (25 mm x 48 mm)
- Lagningar i takstol med ramsågad furu
- Nya vindskivor och takfotsbräda spikades på och målades likt befintligt

² Byggnadsinventering Västervåla socken, Fagersta kommun. 1978. Västmanlands läns museums arkiv. Muntlig uppgift från fastighetsägaren 2012-04-11.

Bilder före åtgärderna

Ladugården före åtgärderna. Vlm_kmvFE-3168

Ladugården är byggd i en slutning med en kraftig mur. Vlm_kmvFE-3171

Tegeltaket böljar och tegelpannor glipar. Vlm_kmvFE-3170

Delar av undertaket var rötskadat. Vlm_kmvFE-3162

Bilder efter åtgärderna

Ladugården efter åtgärderna. Vlm_kmvFE-3856

1-kupigt tegel ligger på baksidan och kompletterades med begagnat tegel. Vlm_kmvFE-3861

*Delar av undertaket reparerades med ny råspont.
Vlm_kmvFE-3841*

Reparation av takstol som undertak. Vlm_kmvFE-3842

Ny takfotsbräda. Vlm_kmvFE-3846

*Mot gårdsplanen lades 2-kupigt tegel likt befintligt.
Komplettering skedde med begagnat tegel.
Vlm_kmvFE-3849*

*Ladugården efter åtgärderna. Under byggnaden leds
ett vattendrag. Vlm_kmvFE-3857*

Baksidan ut mot skogen. Vlm_kmvFE-3845

Resultat

Upprustningen har skett enligt länsstyrelsens beslut och godkänns ur antikvarisk synvinkel.

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM130086
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-13-106
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-5777-12
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Stabäck 2:131
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Västervåla
<i>Kommun:</i>	Fagersta
<i>Beställare:</i>	Länsstyrelsen Västmanland
<i>Entreprenör:</i>	Mats Andersson Högfors 4 738 92 Norberg
<i>Fastighetsägare:</i>	Elsa Berggren Holm Stabäck 10B 73 790 Ängelsberg
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Fredrik Ehlton Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tfn: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-73-9